Kjartan Kristiansen, stjóri á Menningarstovuni:

Tað almenna og vinnulívið við felags strategi innan oljuvinnu

Kjartan Kristiansen, menningarstjóri

Vit eru í nógvar mátar ikki nóg væl fyrireikað til at fara undir eina oljuvinnu her á landi. Tað almenna og vinnulívið mugu seta sær sjálvum og dyggum samstarvi sínamillum eini strangari krøv um mið og fortreytir fyri vinnuligum og samfelagsbúskaparligum árini og leggja felags strategi fyri hesum. Hetta treytar aftur, at almenna fyrisitingin, ið tekur sær av hesum málsøki, beinanvegin fær umstøður og serkunnleika til at taka hendan táttin upp í álvara og gera tað segði Kjartan Kristiansen, stjóri á Menningarstovuni m.a. í fyrilestri á oljuráðstevnuni í Havn seinasta vikuskiftið. Vit prenta innlegg hansara

Hvørjir møguleikar eru fyri føroyingum í oljuvinnuni / Hvat kunnu føroyingar fáa burtur úr oljuvinnu?

Stutt kann spurningurin svarast soleiðis, at uttan so, at tað almenna og vinnulívið broyta kós og í dyggum samstarvi beinanvegin taka eitt málrættað ídnartak og seta greitt út í kortið, hvørji vinnuligu mál okkara eiga at verða og hvussu vit skulu náa teimum, so verða smáir møguleikar fyri føroyingum í oljuvinnuni, og at føroyingar fara at fáa nevnivert gott burtur úr møguligari oljuvinnu um okkara leiðir.

Aftanfyri hetta eitt sindur ógvisliga uppáhald liggja hesi høvuðssjónarmið:

1. Skulu føroyskar fyritøkur fáa langtíðar gagn av møguligari oljuvinnu, so mugu tær koma at virka í oljuvinnu við tí málsetningi at gerast óheftar av oljuútvinning um okkara leiðir. Tí mugu umstøðurnar beinanvegin lagast soleiðis til, at føroyskar fyritøkur eru førar fyri at koma upp í møguliga oljuvinnu longu áðrenn avgerð um og forkanningar v.m. byrja

2. Oljuvinna treytar hægstu góðsku – í orðsins víðastu merking – í øllum veitingum av vørum og tænastum. Kunnu føroyskar fyritøkur ikki liva upp til hetta krav, skulu tær ikki bjóða til at virka innan oljuvinnu. Kann hetta krav harafturímóti lukast, hava føroyskar fyritøkur eisini allar møguleikar uttanfyri oljuútvinning um okkara leiðir.

Vinnuligt og búskaparligt árin av oljuvinnu um okkara leiðir eiga at verða tikin við av álvara

Í arbeiðssetninginum hjá Ráðleggingarnevndini verður dentur ikki lagdur á vinnuliga og búskaparliga árinini av møguligari oljuvinnu í Føroyum. Bert er nevndin biðin um at hjálpa til við at gera eitt verklag (strategi) til **umsiting av tilfeinginum í undirgrundini.** Ráðleggingarnevndin hevur tó tingað evnað til passiva lýsing um, hvussu kann ein møgulig oljuvinna hugsast at fara at ávirka føroyska samfelagsbúskapin.

Heldur ikki verður seinni lagdur so stórur dentur á vinnuligu og samfelagsbúskaparligu árinini. Í løgtingssamtyktini verður einans sagt: »Harafturat eigur greiða at fáast á, hvussu størst møguligt fyrilit kann havast fyri fiskivinnu og umhvørvi, og hvussu arbeiðsmøguleikar, vinnu- og samfelagsáhugamál verða tryggjað á besta hátt, verður talan um leiting eftir og útvinning av kolvetnum á føroyskum øki«. Og »løgtingið vónar, at hetta fer at verða til gagns fyri landsins búskap og fer at bøta um arbeiðsmøguleikar landsins«.

Í løgtingslógini, paragr. 3, verður einans sagt, at »landsstýrið kann áseta treytir fyri einum kanningarloyvi, herundir um rindan av avgjaldi og ágávu og fráboðan um gongdina í kanningum og um úrslitini og um trúnað«.

Frammanfyristandandi dømi prógva, at dentur enn ikki er lagdur á at tryggja, at tann oljuvinna, ið nú er komin okkum so nær, kann fáa positiv vinnulig og samfelagsbúskaparlig árin í Føroyum og fyri føroyingar. Men orð einsamøll gera tað ikki. Júst tá tað snýr seg um at tryggja positiv vinnulig og samfelagsbúskaparlig árin gerst hetta ikki við orðum. Strukturin í føroyskum ídnaði og tænastuvirksemi og fakliga og fíggjarliga veikleikin eru sterkar forðingar fyri føroyskari luttøku í oljuvinnuni. Hjá vinnuni og tí almenna at forláta seg uppá, at møguleikarnir í oljuvinnuni vilja gera, at nakað – og tað rætta – hendir, er tryggasti vegur til, at einki positivt hendir. Vit kenna alt ov væl til misnøgd hjá útlendskum fyritøkum av, at føroyingar bjóða seg fram og biðja um áhuga, og so ikki láta frætta aftur frá sær, tá tær hava skilt, at tær einki megna. Í støðu okkara við tvørrandi kapitalsterkum fyritøkum við góðari leiðslu, má ein felags strategi leggjast, ið kann tryggja eina stigvísa og miðvísa uppbygging av vinnuligari luttøku. Hetta gerst einans við einum kravmiklum og áhaldandi arbeiði, har tað almenna og vinnulívið arbeiða sera dygt saman.

Neyðugt er, at almenna fyrisitingin, ið tekur sær av hesum málsøki, fær umstøður og serkunnleika til at taka hendan táttin upp í álvara. Menningarstovan er sostatt samd við stóra meirilutanum í marknaðarnevndini, tá hesin í áliti sínum m.a. sigur:

»Tað er sera umráðandi at stig longu nú verða tikin til, at føroysk vinnulig áhugamál verða sett í fremstu røð. Bæði í verandi ráevnisvinnu í fremmandum sjógvi og síðan í føroyskum. Tað er umráðandi, at føroyskar vørur, tænastur, handverk, handil, samskifti, havnalóg og manningar eru í fremstu røð, longu nú farið verður undir seismiskt kanningarvirksemi«. »Vísandi m.a. til samsvarandi norsk krøv verður tað eitt natúrligt krav frá føroyskari síðu at tey feløg, ið fáa vinnulig rættindi, skulu leggja hesi til rættis soleiðis, at føroyskur ídnaður, verkfrøði og gransking koma í fremstu røð skjótast gjørligt, og soleiðis at neyðugt grundarlag verður skapt fyri kappingarføri framvegis«. »Mælt verður til, at tann almenna fyrisitingin, sum tekur seg upp, fer at virka í nøvvum samstarvi við vinnulívið, og at stórur dentur verður lagdur á at fáa tá frægastu serfrøðina, vit varða av, at skipa fyri á hesum øki«.

Hvat føroyingar vinnuliga og samfelagsbúskaparliga kunnu fáa burtur úr oljuvinnu veldst herumframt um góðsku í øllum veitingum

Frammanfyrinevndu viðurskifti tala greitt fyri, at tað

Kjartan Kristiansen tosar við Arne Nørrevang, limur í Oljuráðleggingarnevndini

føroyingar kunnu fáa burtur úr einari møguligari oljuvinnu má fáast frá byrjan við tí fremst at veita tænastur. Hesar tænastur krevja dugnaleika og servitan, men geva so sanniliga eisini dugnaleika og servitan, um vit megna at liva upp til tey krøv, ið hesar tænastur krevja. Hetta merkir, at tað er serliga í forkanningartíðini og leitingarboringartíðini v.m., at føroyingar skulu tryggja sær møguleikan at vera uppi í til at veita tænastur. Ber til at sleppa upp í part fer tað at krevja støðuga uppbygging av vitan, og tí skulu vit ikki rokna við, at møguligur vinningur fer at kunna verða nýttur til konsum ella afturgjalding av lánum. Heldur fer allur vinningurin til íløgur í dugnaligari fólk og fyritøkur.

Í frágreiðingini verður víst á nøkur almenn aðalkrøv, ið ein slík luttøka setur. Av teimum krøvum, sum í hesum sambandi kunnu verða mett av týdningi, eru havnaviðurskifti, útbúgvin og tøk arbeiðsmegi, góður infrastrukturur, góðar tænastuveitingar og gott samband við umheimin. Tað eru tíverri ikki øll hesi krøv, ið vit luka nóg dygt og trygt í dag.

Havnaviðurskiftini mugu metast kappingarfør, í hvussu so er í teimum baðum fyrstu fasunum, men ikki er óhugsandi, at skal nóg dygg tænasta kunna veitast eisini her, so kunnu krøv um serligar ábøtur koma á tal á teimum havnum, ið vilja verða náttúrligar at velja.

Viðv. arbeiðsmegini: Grundútbúgvingin er góð, og eftir altjóðamáti er fitt av væl útbúnum fólki. Ein stór-ur partur av fólkinum starvast á sjónum, og føroyingar eru vanir at arbeiða út-lendskari tænastu. Verður neyðugt við eftir-/serút-búgvingum, er einki at ivast í, at føroyska arbeiðsmegin er skjót at taka eftir. Men neyðugt er kanska at skoyta upp í, at tá tað snýr seg um hjá okkum sjálvum at skipa fyri tænastum, ið krevja hesa arbeiðsmegi, so eru royndirnar higartil vánaligar, um hetta so kemst av vantandi hugi og vilja til samstarv ella vantandi leiðslu. Vit hava eisini alt ov nógv dømi um vantandi góðsku í okkara verki og um hugburðin »tað er ikki so farligt«.

Hvat dygdini í øðrum tænastuveitingum viðvíkur, eitt nú bankum, tryggingum, grannskoðarum og sakførarum o.a.m., er okkara fatan tann, at á hesum økjum stendur als ikki so væl til. Tað er ikki fyrr enn seinasta árið, at nakrar av hesum tænastuvinnugreinum eru um at fáa fakligt mennandi samstarv við útlendskar fyritøkur [illegible] sama slagi, nú vit so smátt eru byrjað at fáa onkrar nýmótans lógir innførdar.

Vit halda heldur ikki, at okkara samband við umheimin er nóg dygt og trygt til at luka tey krøv, ið fara at verða sett. Hvat telesamskiftinum viðvíkur, so skuldu hesi viðurskifti verið rættiliga kappingarfør, serliga tá nyggi ljósleiðarakaðalin kemur í nýtslu. Men tá tað snýr seg um flog- og skipasamband, má vandin fyri, at verandi tænasta verður skerd, munandi, haldast álvarsliga stórur. Vit halda tað vera av størsta týdningi, at privat og almenn áhugamál skjótast saman fyri at tryggja, at flog- og skipasambandið verður tryggjað á høgum støði. Hetta er ein avgerandi fyritreyt fyri møguleikunum hjá samfelagnum, og har við eisini fyri, at vit kunnu fáa nakað burtur úr oljuvinnuni.

Føroyskar fyritøkur mugu undir miðvíst og krevjandi arbeiði, um tær skulu fáa nakran kjans í oljuvinnu

Nógv størri trupulleikin enn tey meira almennu krøvini eru tey krøv um góðsku í víðari merking, ið føroysk virki og vinnulív av fullum huga mugu ganga undir og luka. Evnið er ov vítt at fara um her, men eg noyðist kortini at taka tveir tættir upp.

Góðskustýring

Virki, sum ætla sær inn í oljuvinnuna sum leverandørar av vørum ella tænastum, eiga at leggja sær eftir góðskustýring.

Oljuvinnan setir stór krøv til sínar leverandørar hvat góðskustýring viðvíkur, og føroysk virki kunnu ikki rokna við at sleppa upp í part, um tey ikki luka krøvini. Tað er heldur ikki ó-kent, at keyparar brúka tekniskar umfýringar fyri at sleppa undan at luka krøv um kompensatiónsordrar í kontraktum.

Av tí at tað tekur langa tíð at byggja góðskustýringsskipanir upp, eiga virkini at taka fyrsta stigið beinanvegin. Um virkini seta sær sum minsta mál at fáa góðskustýringina upp á eitt sonikið høgt støði, at tey bert eru 1/2–1 ár frá eini ISO 9000 sertifisering, skuldi útgangsstøðið verið í lagi.

Marita Petersen, løgmaður, og Jørgen Nørgaard frá danska orkumálaráðnum á oljuráðstevnuni leygardagin. (mynd: [illegible])

Hetta stigið hevði verið til stóran fyrimun fyri virkini [illegible] aðrar mátar.

Netverkssamstarv

Tað er svínd at siga, at strukturin í vinnulívinum hjá okkum hevur ger fortreytirnar fyri veitingum til oljuvinnuna serliga góðar. Vit hava nógv smá virki, sum bert kunnu veita tænastur innan eitt avmarkað øki [illegible] tey størru virkini eru at rokna sum smá í [illegible] sum [illegible] oljuvinnan virkar í. Afturat hesum kemur, at nógv virki eru [illegible] so veik, at tey ikki hava møguleika fyri at menna seg sjálvi undir teimum vinnuligu umstøðunum, vit hava í dag.

Hetta kundi verið betr[illegible], um virkini longu nú løgdu seg eftir samstarvi, t.d. í netverkum.

Netverkssamstarv er strategiskt samstarv um framleiðslu, marknaðarfør-inge [illegible] at spara útreiðslur við arbeiðsbýti ella felags arbeiði, og at partarnir uttettir virka sum ein størri eind innanfyri samstarvsøkið [illegible] kunnu [illegible] tryggja meira [illegible] [illegible] tænastu.

[illegible]

Hvat kunnu vit so gera?/Niðurstøða

Veturin 1990/91 hevði eg høvi at vitja í skerjagarðinum á vesturlandinum í Hordalandi hjá Vindenes, [illegible] um [illegible] eisini kendur í Føroyum. [illegible] sildavirki smiðjum og rustaðu. Summir partar vóru tiknir av verksmiðjunum, men [illegible] støðu [illegible] og bryggjur og [illegible]. Síldin var [illegible] um Flora og [illegible] hvørt ár longur [illegible]. Virksemið um [illegible] síldin var [illegible] men [illegible] [illegible] sildafiskiskapinum.

[illegible] hesi vitjan [illegible] at [illegible] oljuvinnu [illegible] sildafiskiskapin við norsku strendurnar í 50- og 60-árunum. Eitt [illegible] hvat viðvíkur nøgd, prísi, dygd [illegible] og møguleikum fyri at [illegible] [illegible] vøkstur.

Trupult er at halda seg [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] eini lutt innan oljuvinnu.

Fortreytin fyri at vit kunnu [illegible] okkum at seta slík krøv er, at tað almenna og vinnulívið fyrst seta sær stavum og dyggum samstarvi [illegible] enn strangari krøv um mið og fortreytir fyri vinnuligum og samfelagsbúskaparligum árini og leggja [illegible] strategi fyri hesum. Hetta [illegible] aftur at almenna fyrisitingin, ið tekur [illegible] av hesum málsøki, beinanvegin fær umstøður og serkunnleika til at taka [illegible] tættin upp [illegible] álvara – og ger tað.

Triggir hálvir føroyingar á oljuráðstevnu. Triggir sokallaðir hálvir føroyingar vóru við á oljuráðstevnuni í Havn leygardagin. f.v. Graham Stewart, sum arbeiðir í Skotlandi, Sverre Dan Joensen, ið arbeiðir í Bahrain og Danial Poulsen, sum arbeiðir ymsa staðni kring heimin. (mynd: [illegible])

Lívdin, Dj. í Geilsgøtu 1
Nú er opið soleiðis:
friggjakveld og leygarkveld frá kl. 19.00 til 01.00,
og sunnukveld frá kl. 19.00 til 23.00
Frá 1. januar er aldursmarkið 16 ár.